

**Митець: особистісне – суспільне – вічне
(інтерпретаційне поле «Щоденника» В. Винниченка)**

Т. С. Матвєєва

*доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
e-mail: t.matvieieva@karazin.ua; https://orcid.org/0000-0001-9178-1743*

А. С. Рудаченко

*студентка IV курсу філологічного факультету
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
e-mail: alisa.rudachenko@gmail.com*

У статті зроблено спробу проаналізувати щоденникові записи В. Винниченка 1911–1925 років як особливе інтерпретаційне поле для вивчення естетики світобачення митця, його творчих інтенцій. Текст щоденника систематизовано з огляду на відповідний матеріал: роздуми митця про природу творчості як особливий спосіб осягнення світу й людини в ньому; творчість як вияв специфічної психічної організації людини; творчість як можливість самовияву в діаді *теперішнє/майбутнє* тощо. Щоденниковий матеріал спроектовано на художню творчість В. Винниченка – п'єсу «Чорна Пантера і Білий Медвідь» через їхню смислово близькість: процес творчості, психологічні, естетичні доміанти творення, символіка, дослідження ества митця. Обґрунтовано перспективність запропонованого напрямку вивчення мнемонічного й літературного матеріалу з огляду на можливість використання інтердисциплінарної методики осягнення естетичних явищ.

Ключові слова: Винниченко, феномен митця, щоденник, процес творчості, художня проєкція

Матвеева Т. С., Рудаченко А. С. Писатель: личностное – общественное – вечное (интерпретационное поле «Дневника» В. Винниченко

В статье предпринята попытка проанализировать дневниковые записи В. Винниченко 1911–1925 годов как особое интерпретационное поле для изучения эстетики миропонимания художника слова, его творческих интенций.

Текст дневника систематизирован, исходя из соответствующего материала: размышления писателя о природе творчества как особого способа постижения мира и человека в нём; творчество как проявление специфической психической организации человека; творчество как возможность самопроявления в диаде *настоящее/будущее* и так далее. Материал дневника спроецирован на литературное произведение В. Винниченко – пьесу «Черная Пантера и Белый Медведь», поскольку они смыслово близки: процесс творчества, психологические, эстетические доминанты творчества, символика, изучение естества художника. Обоснована перспективность предложенного направления изучения мнемонического и литературного материала, что позволяет использовать интердисциплинарную методику понимания эстетических явлений.

Ключевые слова: Винниченко, феномен художника слова, дневник, процесс творчества, художественная проєкція

Matvieieva T. S., Rudachenko A. S. Author: personal – social – eternal (interpretive field of «Diary» by V. Vynnychenko)

The diary papers of V. Vynnychenko (1911–1925) as a special interpretive field for studying the author's world-view aesthetics and his creative intentions are analyzed. The text of the diary is systematized, based on the relevant material: the author's thoughts on the nature of creativity as a special way of comprehending the world and a person in it; creativity as a manifestation of a person's specific mental organization; creativity as an opportunity for self-manifestation in the *present/future dyad*; etc. The degree of correlation of conditions and possibilities to create, which were important for V. Vynnychenko as a politician while the fundamental changes at the beginning of the XXth century in Ukraine took place are also noticed in the article.

The author's issues given in the diary are considered in the aesthetic context of the literary process at the turn of the XIX-XXth centuries, when cardinal changes took place under the influence of interpretative changes of the world picture in philosophy and culture in general are represented in the given work. In addition, attention was paid to the concept of «creative act» and its understanding by V. Vynnychenko as a staged phenomenon: the plan, the stages of its realization, the role of intuition, fiction, fantasy in the creation of the another reality. The author's interpretation of the author's phenomenon taking into account to the interaction of the concepts of «endowment», «talent» and «genius» is given and commented.

The emphasis is placed on V. Vynnychenko's diary thoughts about the latest trends in Ukrainian literature of the early XXth century: homocentrism, modernism as an art system renovation of the genre and poetic paradigm. To sum up, this allowed to understand the creative laboratory of the author more deeply and earnestly.

The diary material is directed to the artistic creation of V. Vynnychenko – the play «The black Panther and the White Bear» for their semantic proximity: the process of creativity, psychological, aesthetic dominant of creativity, symbolism, artist's essence researches. The perspective of the proposed direction of studying mnemonic and literary material is grounded, which allows the use of an interdisciplinary methodology for understanding aesthetic phenomena.

Key words: Vynnychenko, the phenomenon of the author, diary, the process of creativity, the artistic projection.

Протягом останніх десятиліть творча спадщина В. Винниченка активно переосмислюється в полінауковому спектрі (літературознавство, психологія, філософія), що дозволяє більш переконливо, різноаспектно

застосувати мнемонічний досвід для аналізу художнього набутку митця. Серед розвідок наших попередників, які активно працюють в окресленому напрямі, виділімо студії О. Гнідан, В. Гуменюка, Т. Гундорової, Л. Дем'янівської, О. Ковальчука, С. Кульчицького, С. Михиди, Л. Мороз, В. Панченка, Т. Свєрбілової,

Г. Сиваченко, В. Солдатенка, Н. Шумило, у яких ідеться насамперед про особливості рецепції драматургічної спадщини, світоглядну еволюцію митця. У працях Н. Ганіч, Є. Лохіної, С. Михиди, Л. Мороз, С. Нісевич виділено такі аспекти, як: психологія творчої особистості, особливості поведінки митця, символіка картини, що її малює Корній Каневич.

Однак спеціально науковці не зіставляли щоденник В. Винниченка й твори з мистецьким проблемно-тематичним пріоритетом, що й зумовило наше звернення до такого аспекту аналізу й визначило мету публікації: оприлюднити естетичні максими письменника, обґрунтувати його внутрішню потребу щоденникової та художньої паралелізації роздумів про специфіку творчої праці на прикладі п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь».

Визначення сутності мистецького таланту, творчої особистості є складним і неоднозначним. Загалом зацікавленість питаннями творчості загострювалася в зламні періоди розвитку суспільства. Значний внесок у вивчення психології творчого процесу зробили М. Бердяєв, О. Веселовський, Г. Гутман, П. Енгельмейєр, Б. Лезін, Д. Овсянико-Куликовський, О. Потебня, Т. Рібо, Е. Тіандер, З. Фройд, запропонувавши різні підходи до аналізу „Я” творчої людини: біологічний (творчість як самодуплікація, самовідтворення); генетичний («людина творить не тому, що хоче, а тому, що не може не творити»); психоаналітичний метод («художня творчість є здатністю до сублімації несвідомих потягів людини») [7, с. 702, 703, 710].

Поняття «творчість» є багатозначним, у тлумачних словниках визначається переважно як «діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей, пройнята елементами нового, вдосконалення, розвитку, збагачення; те, що створено внаслідок такої діяльності; здатність творити, бути творцем» [2, с. 1435]. У монографіях діапазон розуміння специфіки цього поняття розширюється: «створення принципово нового, чого не існувало в попередньому досвіді» [9, с. 86]; «відкриття чогось нового, що народжується з бунту проти смерті» [11, с. 31]; «механізм, що веде до розвитку, де творчість людини – одна з конкретних форм прояву цього механізму» [10, с. 16]; «унікальний і загадковий процес, в якому народжується нове, яке після створення живе своїм особливим життям, незалежним від творця» [1, с. 10]; «прагнення до досконалості, до осягнення повноти – сенсу, істини, добра, чуливого співіснування зі світом краси, гармонії» [6, с. 144].

Практично завжди автор моделює твір, спираючись на пережиті ним у реальному житті ситуації, проблеми, конфлікти. Тому твори більше чи менше віддзеркалюють переживання автора. Зважаючи на це, важливим джерелом для розуміння особливостей творчого процесу

В. Винниченка є його власні думки й переживання, занотовані в щоденнику. Ми звернулися до першого (1911—1920) та другого (1921—1925) томів «Щоденника», бо в них міститься чимало спостережень над власною творчою лабораторією.

Для В. Винниченка щоденник – спосіб самоаналізу, самоорганізації: «Я рішив, як не щодня, то якомога частіше вести щоденник. Це сприяє самоаналізу... це є та увага, те зупинення над життям, якого так треба для щастя...» [3, с. 118]. На його думку, щоденники, розраховані для друку, «... не мають у собі найцікавішого і найціннішого – щирости» [4, с. 377].

Перші щоденникові записи, які стосуються мистецтва (1911), є своєрідним аналізом новітніх процесів у ньому: «Нова творчість творить почування, які викликають речі. Штука є відтворенням того, що вічне. Штука не має цілі. Штука, яка має якусь ціль, – соціальну, моральну, – справа людей» [3, с. 42]. Себе він теж позиціонує з митцями-експериментаторами, зауважуючи: «Занадто я рано родився, мені год на сто треба було б запізнитись, тоді було б місце в українській пресі для того, що я можу написати» [3, с. 177].

Чимало сторінок щоденника закономірно присвячено творчому процесу. На переконання В. Винниченка, поштовхом для творчості є власні переживання й страждання: «Страждання, туга, сум, жаль – це ті вогники душі, на яких гартується всепрощаюча об'єктивність творчості. Спокій, самовдоволення втома і певність в своїй безпомилковості – убивають дух шукання і творіння» [3, с. 482].

Головним і найважчим етапом у процесі творчості для письменника є визрівання задуму, поява якого надихає на подальшу роботу: «Як тільки усе обдумане і визріло, лінь і нехіль зникають і не треба силувати себе до роботи» [4, с. 364]. Для митця натхнення, сприятливі умови для писання є запорукою появи твору, адже суспільні перипетії, активним учасником яких був В. Винниченко, часто унеможлилювали мистецький пошук і тоді він прагнув природного усамітнення. Тому, на наше переконання, щоденник містить численні пейзажні замальовки, які розглядаються нами не тільки як ескізи, деталі майбутніх творів, а й як засіб сублімації: «...вже малюється осінь, зима і ті довгі-довгі години, які можна провадити в роботі серед тиші і куяння природи... небо похмуре, на вечір закривавлене так, що кривавим одсвітом зачервонілася зелено-фіолетова стіна лісу на Рауєнських горах. І працювалося скупчено, по-осінньому, заглиблено в роботу» [4, с. 361]. В. Винниченко часто писав твори в лісі, на березі озера, в горах, «при місяці в лісі» [4, с. 49]; обдумував теми, «тиняючись» (вислів митця) вулицею [4, с. 454].

Як і кожен справжній митець, В. Винниченко задумувався про власне мистецьке призначення, відтак часто писав про мету творчості,

відповідальність за написане, визначав своє мистецьке кредо, аргументував відмінність творчості від ремесла. Пишучи про це, вдавався до яскравої образності, вишуканої тропіки. Наприклад, творчий шлях асоціювався в нього з символічним образом гори, на вершині якої на сміливця очікує слава: «Отже, вступаю на новий шлях, яким маю досягти гори, що зветься дійсною славою... Не повторення мого імені хочу, а любові, симпатії, признання». Але разом із тим розумів, що дістатися вершини важко, іноді – неможливо: «Приймаю сором, приймаю глум із себе, приймаю ганьбу й зневагу на свої плечі» [3, с. 252], проте готовий був іти далі з цим тягарем, розуміючи, що часто митець залишається незапитаним у своєму часі, чужим для оточуючих – і тоді «нема ні гордості, ні насолоди, ні піднесення, ні навіть простого обивательського вдовolenня». Усе в майбутньому, коли загал доросте до розуміння свого обранця. Відтак «жду моменту, коли щось більше за мене дозволить мені зійти до зеленкуватого моря, щоб я міг лежати біля вічних хвиль, мирити душу мою з неминучим» [3, с. 312–313].

Вплив «того, що більше за нас» позначився й на інших записках: «Чого я шукаю і кому корюся, пускаючись знову на те, що дає мені тільки біль, сором, каяття, лють, безсилий одчай... Невже славолюбність?... Ні, я не чую в собі... потягу славолюбності. А що ж у такому разі? “Те, що більше за нас”» [3, с. 327]. Тобто йдеться про дар, талант, який нуртує всередині людини, шукає вихід назовні і якщо не знаходить, руйнує свій тілесний прихисток хворобами, а психологічний – вічним неспокоєм, незадоволеністю існування. Людині завжди потрібна думка інших про неї, бо вона суспільна істота й не може усамітнюватися надовго. Тим більше митець, для якого оцінка інших – це стимул для самовдосконалення. Звідси зізнання В. Винниченка: «моя сила, моє знання, моя праця, мій хист – оце я кладу в основу претензій на велику оцінку» [3, с. 392–393]. Метою творчості для письменника є силою свого таланту творити справжні духовні цінності, дарувати радість людям: «Якщо маю цінності, оцінять; якщо хочу дати людям цінне – візьмуть; якщо є сила дати, дам...» [4, с. 608].

Однак і застерігає від ототожнення слави й славолюбства: перше здобувається працею, друге – гріх, який роз’їдає душу: «Неславолюбних людей немає і бути не може, як не може бути людей без інстинкту життя. Бути славолюбним не значить бути славним» [3, с. 360–361].

Отже, постає питання: що таке творчість для митця? Спосіб залишити після смерті пам’ять про себе – стати безсмертним чи засіб відродження духовності людства? Для В. Винниченка обидва питання правомірні, адже без зусиль одиниці зникне й загал. А митець – це та особлива людина, яка раніше за інших відчуває свою відповідальність за присутність у світі, за гармонізацію людського ества. Проблему

неоднозначних стосунків художника й суспільства, трагізм поривання неординарної особистості за межі буденності обгрунтувала Л. Мороз: «Одвічна трагедія Художника: нездоланність прірви між високістю злету творчого духу та заземленістю життя людського, у щоденній боротьбі за існування, за виживання, між вічністю творчого буття і короткочасністю земного життя» [8, с. 98].

Наступна важлива проблема для В. Винниченка – це проблема роздвоєння, яка творить один із лейтмотивів тексту «Щоденника», бо В. Винниченко був не лише талановитим письменником, а й видатним політичним діячем українського національно-державного відродження. Зрозуміло, що надання пріоритету одній сфері зумовлювало занепад іншої. Зважаючи на це, можна виокремити декілька способів відповіді на це питання, узалежнених від часу, коли ця відповідь шукалася.

У роки революції, розпал політичної діяльності 1917–1920 років, коли від нестабільності «Хочеться втекти. Поїхати кудись на хутір, взятися знову за перо, за дорогу, любов роботу. Страшно скучив. Ходжу немовби весь час голодний чи невиспаний», однак туга за літературною працею поступається перед незнаюмою силою, яка «не пускає...»; тому й «не смію кидати те, що любив так довго і за що боровся, як умів» [3, с. 270]. У кульмінаційні моменти боротьби міркування стають жорсткішими, він різко розмежує площини власної діяльності, розуміючи, що поки не вирішені політичні питання, він не зможе віддатися літературній роботі: у часи історичних зрушень пріоритет має бути один – і це національна перспектива самостійної України: «Я падаю від утоми, знесилля, від свідомості нашої історичної невідповідності»; «О, Господи, яка то страшна, тяжка річ відродження національної державності» [3, с. 273–274]. І тут же «як я скучив за писанням. Ніколи ні за одною коханою жінкою я не тужив так, як за тишею, пером і папером. Холодію, як уявляю, що пишу». Згодом В. Винниченко сформулює мету політичної діяльності так: «Не ради слави й розкошів я йду на це, а ради великої справи визволення з-під усякого гніту. І ця мета повинна все стояти передо мною, ради неї я можу прийняти всі труднощі, всі темні й тяжкі сторони цієї роботи» [3, с. 476–477].

Неодноразово політична діяльність у цей період асоціюється в автора зі шляхом на Голгофу, розп’яттям: «Намічається путь на Голгофу. Треба, щоб знову чашу пониження, образ, тривоги, боротьби було мною випито. Так вимагає те, що зветься «сумлінням»... Знову тікаю з тиші, затишку, спокою... до непевності, страждання, втоми, туги за спокоєм» [3, с. 415]; «знову на розп’яття йду. Навіщо це мені? Що жене мене на те? Щось більше за мене» [3, с. 440].

Причиною роздвоєння є невідповідність дійсності і мрії. Часто повторювані дієслова «мушу», що пов'язується в свідомості В. Винниченка з політикою, і «хочу», що асоціюється з творчістю, яскраво демонструють боротьбу обов'язку й бажання. Тому він ще і ще раз готовий жертвувати творчістю заради відродження української державності: «Мати можливість... поборотись за майбутнє, бути справжнім соціалістом... боротися, працювати, горіти в реальному житті, а не в кабінеті за книжкою й папером. Це велика радість і за неї можна віддати багато літ кабінетного життя, яке б воно не затишне, не привабливе було» [3, с. 439].

Але тим не менше в моменти відчаю, невпевненості у вирішенні національних, політичних, ідеологічних проблем неможливість поєднати українця й революціонера породжує думки про смерть: «Коли б не було в мене ще літератури, мистецтва, я серйозно почав би думати ще про один вихід: смерть» [3, с. 445]. У роботі М. Ролла творча особистість розглядається як така, що бореться проти усталених суспільних норм, які є приземленими, зводяться до матеріального: «творча людина змушена перемагати фактичних богів нашого суспільства: бога конформізму, апатії, матеріального успіху, влади» [11, с. 30], натомість митці завжди прагнуть до інших світів, де панує духовне, гармонійне.

Отже, для В. Винниченка мистецтво було рятунком від життєвих проблем: «... те, що я можу бути цінним і корисним людям не тільки як політик, а як і літератор, відхиляє останній вихід»; «... людина забуває страждання минулого, коли має в собі джерела творчості, коли щось у ній живе і вимагає діяльності і проявів себе» [3, с. 447]. Потрібно було пройти цей складний шлях, щоб усвідомити, що література є справжнім, єдиним покликанням: «... я їду за кордон, обтрусюю з себе всякий порох політики, обгороджуюсь книжками й поринаю в справжнє, єдине діло – літературу. Ці два місяці Голгофи навіки вилічують мене від роздвоювання...» [3, с. 446]. Хоча в нашому розумінні це зізнання не є вповні позитивним, оскільки зроблено в момент усвідомлення, що справа цілого життя не завершилася тріумфом – Україна не стала незалежною, перемогли сили, ворожі національному самовизначенню. Тому «хочеться лишитись разом з революцією, ділити долю затурканої... України» [3, с. 475].

Вважаємо, що 1921—1925 роки можна умовно визначити як перехідний етап у політичному, літературному, особистому житті В. Винниченка, період творчої активності, розчарувань і пошуку нових умов для політичної і літературної діяльності. Ці роки позначені прагненням самоізоляції, бо тепер він «поза законом», «ворог народу» [4, с. 213]. Тому закономірно повертаються думки про «власну хату, спокій, бібліотеку, продуктивну

працю, здоров'я» [4, с. 171]; «Верстат, горід, тиша хатини, книжки, піаніно» [4, с. 219]; «таємна туга за пером», «блиски майбутньої гарячки роботи...» [4, с. 223]. «Може, хоч таким способом нарешті позбавлюсь вічного свого роздвоєння» [4, с. 584].

Чимало роздумів В. Винниченка скеровані в площину самооцінки, сприйняття/несприйняття оцінок ним написаного з боку інших. Відтак він хоче «собою возвеличити українське...» [3, с. 214]; «щоб українське ім'я стало відомим», однак розуміє, що зробити це надзвичайно важко через залежне становище України в Російській імперії, несамостійність – політичну й культурну. Відтак прагнення не розчарувати читача, глядача приводить його до думки, що українське – не меншовартісне. Хоча й розуміє, що шлях до визнання важкий і довгий: «хочу зробити неможливе» [3, с. 393—394]. Для цього ладен терпіти образи за публікації п'єс російською мовою: «зрадник, руський письменник, раб...» – і продовжувати це робити не тільки через те, що жити з заробітків українського письменника – неможливо, а головне через те, що його «як художника, тягне до ширшого кола читачів. Я хотів би, щоб увесь світ мене читав, на всіх мовах друкувати свої праці, лишачись українцем...» [3, с. 251].

Коливання то в один, то в другий бік були частими у В. Винниченка і, на нашу думку, це природно, адже людина змінюється з віком, переживаючи прикросці, непорозуміння, образи, набуваючи досвіду. Іноді ці зміни є кардинальними, а для митця вони виявлювані назовні, тому що він повсякчас на видноті, він – публічна людина, відтак балансує на межі визнання й забуття. Тому «після п'ятнадцяти років письменницької професії я задаю собі питання: чи я маю право писати?» [3, с. 212]. Неодноразово доходило до наміру знищити свої твори: «три чверті з написаного мною я з щирою радістю згодився б знищити, але знищити цілком, не тільки з ринку, з бібліотек, але й з пам'яті тих, хто читав ті писання» [3, с. 213]; «Основним моїм почуттям більше стає чуття сорому за себе, як письменника» (роздуми пов'язані із «Записками Кирпатого Мефістофеля», «Сонячною машиною», «Чорною Пантерою», «Мохноногим» тощо) [3, с. 285].

Цікаво, що в «Щоденнику» В. Винниченко пише не тільки про себе, але й про своїх сучасників-митців, оцінюючи всіх (зокрема й себе) як ґрунт для майбутніх, талановитіших натур: «Ми – гній майбутніх геніїв нашої нації» [3, с. 286].

У розумінні В. Винниченка геній – це той, хто багато дав людству: «Коли думаєш, що померли такі генії, як Ньютон, Гете, які так багато дали людству, які були такі великі, а померли так само, як мільйони нікому невідомих людей... чому бере така туга, коли про це думаєш?» [4, с. 67]. Так вимальовується проекція на філософську

опозицію *життя/смерть* – закономірний підсумок роздумів про кінечність фізичного існування й вічність духовних надбань.

Неодноразово В. Винниченко висловлюється про щастя, шукає засоби для гармонізації життя: «... в моїй натурі закладено силу шукання, в мені встановлено закон, який примушує мене знаходити розумність, доцільність, гармонію існування» [4, с. 116]. Для самого В. Винниченка щастя асоціюється з внутрішнім балансом: «Вища внутрішня гармонія, організованість є „чесність з собою”» [3, с. 465]; «Прагнення жити і в самому процесі життя мати найвищу, вичерпуючу сатисфакцію. Цю формулу можна позначити одним поняттям – щастям» [3, с. 288]. Важливою є ідея чесності з собою, яка тісно пов'язана з образом Канопуса (внутрішнього підсвідомого світу людини, що в критичних обставинах повинен організовувати почуття, волю, характер): «...є один елемент, який особливо мене цікавить: перевірка себе, протиставлення вищої знайденої цінності (Канопуса) дрібним, скороминущим, звичайним» [3, с. 427]. Канопус – це найяскравіша зірка після Сіріуса (перевищує яскравість Сонця в 13 000 разів). З давніх часів вона була дороговказною зорею для мандрівників пустель і океанів. Фактично цінність та чесність з собою так само були для В. Винниченка вищими законами життя, які разом узяті зумовлювали щастя: «Активність і творчість, в чому б то не було, є найбільша, самоцінна сатисфакція. Бути цінним для інших і чесним з собою – це найвищі закони і найвища насолода для кожного. Здійснити ці закони – змогти мати щастя» [3, с. 481—482]. У свідомості автора щастя є сталою категорією буття: «Які... дурниці вважати, що бувають якісь „смуги” щасливі і нещасливі. Щасливість лежить в нас, у нашому здоров'ї, силі, оптимізмі, певності, упертості» [4, с. 220]. Зрештою, роздуми, що стосуються досягнення щастя, гармонії, злагоди людини з собою, реалізуються у філософсько-етичному трактаті «Конкордизм».

Деякі тези, що містяться в «Щоденнику», відбиваються в художніх творах. Так, у п'єсі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» це тези про *спокій як руйнуючу силу творчої ідеї*: «Спокій, самовдоволення втома і певність в своїй безпомилковості – убивають дух шукання і творіння» [3, с. 482]. У творі: «Мені не треба спокою. Моя ідея спокоєм руйнується» (Корній Каневич) [5, с. 309]; про *страждання й*

тугу як джерело творчості: «Страждання, туга, сум, жаль – це ті вогники душі, на яких гартується всепрощаюча об'єктивність творчості» [3, с. 482]. У творі Мігуелес проголошує: «Мистецтво мусить відбивати все! А найперш страждання, радість людей!» [5, с. 279]. Переконані, що ці тези є визначальними для будь-якого митця, адже творчість – це невпинний процес думання, відкриттів, моделювання нового світу – другої реальності, у якій митець – деміург, творець. Його космос зазвичай не цілком співпадає з реальним світом, але тим він і цінний, що, показуючи інакшість, спонукає загал до змін. У п'єсі це дисонанси, які переживає Корній Каневич, експериментуючи в хаосі щоденного існування. Безперечно, драма В. Винниченка багато в чому новаторська, гротескна й мелодраматична водночас, однак дозволяє відкрити нові, часто неочікувані ракурси бачення взаємин особи й світу, надто коли ця особа – митець, небуденна, тонко відчужуюча, вразлива особистість. Перспектива упорядкування світу можлива: хоча картина знищена, її творець і його родина мертві, проте абсолют Ніщо руйнується голосом скрипки, чие звучання максимально передає людські інтонації, а значить зберігає самим своїм існуванням природний потяг до гармонії. Цей митець пішов, але його місце заступив інший – скрипаль – і в цьому безкінечність творення.

Такий висновок ми зробили, виходячи з матеріалів «Щоденника» В. Винниченка: попри дисонанси, психологічні, ідеологічні, соціальні, творчість перемагає руйнування, що й засвідчила в підсумку художня спадщина письменника.

Отже, творчість займала одне з центральних місць у житті В. Винниченка, нерідко мотивувала його до подальшої діяльності, тому чимало сторінок щоденника закономірно присвячено творчому процесу. Ці роздуми частково відбиваються в текстах п'єс. З огляду на вищесказане, щоденник може позиціонуватися з творчою лабораторією митця, студіювання якого допомагає глибше проаналізувати твори, побачити зв'язок між життям автора та його інтерпретацією в художніх текстах.

Подальші дослідження «Щоденника» В. Винниченка в цьому напрямі є перспективними, зважаючи на можливість, використавши інтердисциплінарний спосіб вивчення художнього матеріалу, запропонувати новий ракурс бачення взаємозв'язку і взаємовпливу різних естетичних вартостей.

Література

1. Варламова Е. П., Степанов С. Ю. Психология творческой уникальности человека (рефлексивно-гуманистический подход). 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Ин-т психологии РАН, 2002. 253 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів і словосполучень/уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел; Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Винниченко В. Щоденник/ред., вст. ст. і приміт. Г. Костюка. Едмонтон; Нью-Йорк: Вид-во Канад. ін-ту Укр. Студій, 1980. Т. 1. 1911—1920. 499 с.
4. Винниченко В. Щоденник/за ред. Г. Костюка; упоряд. і приміт. О. Мотиля. Едмонтон; Нью-Йорк: Вид-во Канад. ін-ту Укр. Студій, 1983. Т. 2. 1921—1925. 700 с.

5. Володимир Винниченко. Вибрані п'єси/упоряд.: М. Г. Жулинський, В. А. Бурбела; авт. вст. ст. М. Г. Жулинський. Київ: Мистецтво, 1991. 605 с.
6. Горальський А. Теорія творчості: пер. з пол. О. Гірного. Львів: Каменяр, 2002. 144 с.
7. Історія психології XX століття: навчальний посібник. Вид. 3-тє/ В. А. Роменець, І. П. Маноха; вст. ст. В. О. Татенка, Т. М. Титаренко. Київ: Либідь, 2017. 1056 с.
8. Мороз Л. «Сто рівноцінних правд»: Парадокси драматургії В. Винниченка/відп. ред. П. М. Федченко. Київ: Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1994. 208 с.
9. Піхманець Р. В. Психологія художньої творчості (теоретичні та методологічні аспекти). Київ: Наук. думка, 1991. 164 с.
10. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва: Наука, 1976. 303 с.
11. Ролло М. Мужество творить: очерк психологии творчества: пер. с англ. Москва: Ин-ут общегуманит. исслед., 2008. 156 с.

References

1. Varlamova E. P., Stepanov S. Yu. Psihologiya tvorcheskoy unikalnosti cheloveka (refleksivno-gumanisticheskij podhod). 2-e izd., pererab. i dop. Moskva: Institut psihologii RAN, 2002. 253 s.
2. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy: 250 000 sliv i slovopoluchen/uklad. i hol. red. V. T. Busel; Kyiv; Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728 s.
3. Vynnychenko V. Shchodennyk/red., vst. st. i prymit. H. Kostiuka. Edmonton; Niu-York: Vyd-vo Kanad. in-tu Ukr. Studii, 1980. T. 1. 1911—1920. 499 s.
4. Vynnychenko V. Shchodennyk/za red. H. Kostiuka; uporiad. i prymit. O. Motyilia. Edmonton; Niu-york: Vyd-vo Kanad. in-tu Ukr. Studii, 1983. T. 2. 1921—1925. 700 s.
5. Volodymyr Vynnychenko. Vybrani piesy/uporiad.: M. H. Zhulynskyi, V. A. Burbela; avt. vst. st. M. H. Zhulynskyi. Kyiv: Mystetstvo, 1991. 605 s.
6. Horalskyi A. Teoriiia tvorchosti: per. z pol. O. Hirnoho. Lviv: Kameniar, 2002. 144 s.
7. Istoriia psykhologii XX stolittia: navchalnyi posibnyk. Vyd. 3-tie/ V. A. Romenets, I. P. Manokha; vst. st. V. O. Tatenka, T. M. Tytarenko. Kyiv: Lybid, 2017. 1056 s.
8. Moroz L. «Sto rivnotsinnykh pravd»: Paradoksy dramaturhii V. Vynnychenka/ vidp. red. P. M. Fedchenko. Kyiv: In-ut lit. im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy, 1994. 208 s.
9. Pikhmanets R. V. Psykhologiiia khudozhnoi tvorchosti (teoretychni ta metodolohichni aspekty). Kyiv: Nauk. dumka, 1991. 164 s.
10. Ponomarev Ya. A. Psihologiya tvorchestva. Moskva: Nauka, 1976. 303 s.
11. Rollo M. Muzhestvo tvorit: ocherk psihologii tvorchestva: per. s angl. Moskva: In-ut obschegumanit. issled., 2008. 156 s.

Матвєєва Тетяна Степанівна, доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна); e-mail: t.matvieieva@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9178-1743>

Матвеева Татьяна Степановна, доктор филологических наук, профессор кафедры истории украинской литературы, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (площадь Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина); e-mail: t.matvieieva@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9178-1743>

Matvieieva Tetiana, Doctor of Philology, Professor, Professor of History of Ukrainian Literature, V. N. Karazin Kharkiv National University (Svobody Sq., 4, Kharkiv, 61022, Ukraine), e-mail: t.matvieieva@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9178-1743>

Рудаченко Аліса Сергіївна, студентка IV курсу філологічного факультету, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна); e-mail: alisa.rudachenko@gmail.com

Рудаченко Алиса Сергеевна, студентка IV курса филологического факультета, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (площадь Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина); e-mail: alisa.rudachenko@gmail.com

Rudachenko Alisa, student of the philological faculty, Karazin Kharkiv National University (Svobody Sq., 4, Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: alisa.rudachenko@gmail.com